

e-ISSN 3083-6018

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: економіко-правові проблеми

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Адаптаційні стратегії відновлення сталого туризму в кризових умовах

Ольга В. Пригара ¹

¹ ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Україна). Доцент кафедри туризму, канд. біол. наук, доцент.

* Автор-кореспондент, e-mail: pryhara.ov@gmail.com

СТАТТЯ	АНОТАЦІЯ
Дослідницька DOI: 10.70651/3083-6018/2025.9.14 Авторське право © 2025 автора Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0). 	Туристична галузь позиціонується особливо вразливою до змін у суспільно-політичному, соціально-економічному та енвайронментальному середовищах, що формує додаткові ризики для її функціонування та сталого розвитку. Зазначене створює потребу розроблення довгострокових, ефективних та стабільних механізмів взаємодії держави, бізнесу, місцевих органів влади та громадськості. Метою статті є аналіз пріоритетних адаптаційних стратегій відновлення і розвитку сталого туризму у кризовий та посткризовий період. У дослідженні обґрунтовано, що ключовим вектором стратегічного управління у галузі туризму в умовах кризи має бути інтеграція моделей регенерації, що забезпечують функціональну та організаційну взаємодію стейкхолдерів для досягнення стійкості туризму, його екологізації, зменшення впливу на довкілля у пролонгованому контексті, розроблення та реалізацію програм відновлення і розвитку. Детерміновано найбільш впливові чинники в контексті сталого розвитку туристичної галузі. Запропоновано ключові моделі відновлення та розвитку сталого туризму, що враховують рівень деструкції дестинацій та динаміку індикаторів розвитку галузі в кризових умовах. Доведено, що серед пріоритетних стратегічних орієнтирів регенерації та розвитку туризму в Україні мають переважати розгалуження екологічної інфраструктури туристичних послуг, формування стійких конкурентних переваг, оцифрування рішень для максимальної соціалізації та підвищення ефективності маркетингу, розвиток інвестиційної проєктної діяльності, просування «зелених» брендів за кордоном, удосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення. Обґрунтовано, що підвищення ефективності туристичної сфери має забезпечуватись через впровадження стратегічного підходу до планування, що враховує прогнозування галузевого розвитку, інтеграцію потенціалу інноваційних технологій для укріплення конкурентних переваг на міжнародному туристичному ринку та впровадження загальноєвропейських норм.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

сталий туризм, екологічний туризм, довкілля, моделі відновлення туризму, дестинації, регенерація, розвиток.

e-ISSN 3083-6018

SOCIAL DEVELOPMENT: Economic and Legal Issues

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Adaptation Strategies for Restoring Sustainable Tourism in Crisis Conditions

Olha Pryhara ¹ *

¹ *Uzhorod National University (Ukraine). Associate Professor at the Department of Tourism, PhD in Biology, Associate Professor.*

* *Corresponding Author*, e-mail: pryhara.ov@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.9.14](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.14)

Copyright © 2025
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution—NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The tourism industry is positioned as particularly vulnerable to changes in the socio-political, socio-economic and environmental environments, which creates additional risks for its functioning and sustainable development. This creates the need to develop long-term, effective and stable mechanisms for interaction between the state, business, local authorities and the public. The purpose of the article is to analyze priority adaptation strategies for the recovery and development of sustainable tourism in the crisis and post-crisis period. The study substantiates that the key vector of strategic management in the tourism industry in times of crisis should be the integration of regeneration models that ensure functional and organizational interaction of stakeholders to achieve tourism sustainability, its greening, reducing environmental impact in a prolonged context, and developing and implementing recovery and development programs. The most influential factors in the context of sustainable development of the tourism industry are determined. Key models for the recovery and development of sustainable tourism are proposed, taking into account the level of destruction of destinations and the dynamics of industry development indicators in crisis conditions. It is proven that among the priority strategic guidelines for the regeneration and development of tourism in Ukraine, the following should prevail: the expansion of the ecological infrastructure of tourist services, the formation of sustainable competitive advantages, the digitization of solutions for maximum socialization and increased marketing efficiency, the development of investment project activities, the promotion of "green" brands abroad, and the improvement of institutional and regulatory support. It is substantiated that increasing the efficiency of the tourism sector should be ensured through the implementation of a strategic approach to planning, which takes into account the forecasting of industry development, the integration of the potential of innovative technologies to strengthen competitive advantages in the international tourism market, and the implementation of European standards.

KEYWORDS

sustainable tourism, eco-tourism, environment, tourism recovery models, destinations, regeneration, development.

1. Вступ

Туристична сфера діяльності позиціонується важливим чинником впливу на розвиток соціально-економічних процесів. Індустрія туризму на тлі кризових явищ потребує інтеграції інноваційних рішень у інформаційно-комунікаційному полі, цифрових рішеннях маркетингу та креативних концепцій розвитку дестинацій. Це дозволить сформувати ефективні стратегії розвитку галузі в контексті сталості та екологічності.

Ключовими проблемами розвитку туристичного сектору на сьогодні позиціонуються неефективне регулювання в управлінському та законодавчо-правовому полі, ускладненість дозвільної системи, недостатній рівень фінансування, низька ефективність брендування та маркетингу. Галузь зазнає значної деструкції в кризових умовах та потребує апгрейду стратегій розвитку, що мають бути спрямовані на регенерацію та підвищення адаптивності сфери туризму до нових викликів.

Ефективні моделі відновлення та розвитку сталого туризму в кризовий та посткризовий період дозволяють досягнути поетапної регенерації галузі. Разом із тим, управління має бути спрямоване на ефективну адаптацію діяльності суб'єкту туристичного ринку до умов нестабільності соціально-економічного середовища, співробітництво між рівнями влади, забезпечення ефективного місцевого самоврядування. Зазначене актуалізує необхідність розроблення та подальшого практичного впровадження адаптаційних моделей відновлення сталого туризму, що враховуватимуть аспекти інтеграції інновацій та підвищення ефективності управління, інтенсифікацію екологічного контексту туристичної діяльності.

2. Огляд літературних джерел

Низка сучасних авторів, зокрема А. Motsa та ін. [1], Е. Sira та ін. [2], К. Pletsan та ін. [3], розкривають концептуальні засади післявоєнного відновлення туристичної сфери у національному полі. У ході досліджень науковців виокремлені ключові перспективні напрямки регенерації сучасної туристичної галузі в національному масштабі, у тому числі:

- розвиток екологічного та зеленого туризму;
- впровадження програм та проєктів підтримки суб'єктів бізнесу в даній сфері;
- просування можливостей міжнародної співпраці та інвестування у екологічний туризм;
- підвищення інтересу іноземних туристів;
- розроблення нових підходів до маркетингу на основі цифрових рішень.

Результати досліджень D. Streimikiene та ін. [4], S. Rasoolimanesh та ін. [5], F. Higgins-Desbiolles [6] розкривають базові перспективи повоєнного відновлення сфери туризму в кризових умовах. Для забезпечення ефективної регенерації галузі автори пропонують здійснити реконструкцію інфраструктурного забезпечення, що потребуватиме динаміки інституційного забезпечення.

Як переконують D. Scott [7], J. Ivars-Baidal та ін. [8], трансформація галузі туризму в напрямку сталого розвитку в кризових умовах невизначеності має базуватись на адаптивності та резильєнтності галузі, що потребує виокремлення ключових детермінуючих чинників. Учені пропонують активно використовувати ймовірнісне моделювання та підходи ризик-менеджменту.

Окремі вчені, зокрема, X. Font та ін. [9], F. Roxas та ін. [10] акцентують увагу на методологічному забезпеченні концепції стійкого туризму та необхідності попереднього розроблення плану перспективних заходів, позицінуючи моделювання як ефективний аналітичний інструмент для узгодженого управління та результативної адаптації оптимізаційних заходів.

Як свідчать результати наукових пошуків сучасних дослідників R. Sharpley [11], C. Hall [12], S. Lee, K. Xue [13], результативна адаптація традиційної управлінської парадигми сталого туризму на базисі процесів моделювання є першочерговими компонентами процесу формування точних та ефективних управлінських рішень.

На продовження, окремі сучасні науковці А. León-Gómez та ін. [14], B. Hysa та ін. [15] формують базисні вимоги до очікуваної результативності моделювання нівелювання впливу

деструктивних факторів на розвиток стійкого туризму в умовах кризових явищ сучасного суспільного розвитку.

Водночас, низка дослідників F. Xu та ін. [16], R. Chenavaz та ін. [17] актуалізують необхідність конвергенції пріоритетів розвитку сталого туризму, що поєднують екологічну безпеку та економічну доцільність.

Незважаючи на підвищену увагу вчених до розвитку туристичної галузі в Україні, низка питань щодо формування моделей ефективного відновлення та розвитку сталого туризму залишаються невирішеними. Зокрема, особливої уваги потребують аспекти інтеграції інновацій та підвищення ефективності управління в умовах кризи для розвитку сталого туризму, інтенсифікації його екологічного контексту.

3. Постановка завдання

Метою статті є аналіз пріоритетних адаптаційних стратегій відновлення і розвитку сталого туризму у кризовий та посткризовий період.

4. Методи та матеріали

Основними матеріалами дослідження були обрані публікації за 2020–2025 рр., котрі індексуються у провідних наукових базах даних (Web of Science, Scopus), а також статистичні дані з офіційних джерел. Для пошуку були використані ключові слова «сталий туризм, екологічний туризм, довкілля, моделі відновлення туризму, дестинації, регенерація, розвиток».

Основні критерії виключення та включення наукових праць та публікацій у методологічну вибірку дослідження – рівень надійності та достовірності інформації, а також просторово-часовий індикатор у контексті її репрезентативності. Враховуючи практичні реалії, розмір вибірки джерел вважався доцільним, забезпечуючи достатню наукову та статистичну потужність.

У процесі дослідження було застосовано загальні наукові методи: аналіз і синтез, порівняння, структурно-логічний метод, систематизація, узагальнення та абстракція. Обрані методи дозволили всебічно дослідити ефективність сучасних моделей відновлення сталого туризму. Також, методи дали змогу детермінувати основні критерії та дефініції, визначити найбільш впливові фактори, критично оцінити супутні ризики та негативні наслідки.

Щоб зменшити внутрішню упередженість у публікаціях, використаних для цього дослідження, було застосовано стратегію відкритого доступу та повторного використання даних. Це передбачало надання доступу до повних даних дослідження, включаючи необроблені дані та код, що дало змогу перевірити результати та провести додатковий аналіз у разі потреби, тим самим зменшивши вплив упередженості.

5. Результати та обговорення

Кризові явища у туристичній інфраструктурі свідчать про потребу в удосконаленні підходів до забезпечення сталого розвитку туристичної сфери, її інклюзивності та екологічності. В умовах воєнного стану на розвиток та стан туристичної індустрії впливають скорочення міжнародних туристичних потоків, руйнування туристичної інфраструктури, обмеження туристичної інформації, відсутність інвестицій від туристичних послуг, відсутність автоматизованої системи обліку статистичних даних надання туристичних послуг [18].

Ключовими завданнями ефективного управління для регенерації сфери туризму вбачаються:

- інтенсифікація прогресу та впровадження інноваційних технологій;
- просування екологічного та зеленого туризму;
- забезпечення доступності та інклюзивності послуг туристичної сфери для різних соціальних груп;
- стимулювання міжнародного співробітництва;
- вдосконалення управління туристичними дестинаціями [19].

Стратегії регенерації та розвитку сталого туризму мають містити в основі ключові принципи, серед яких:

1) принцип стабільного зростання: гарантії збалансованого поступу сфери туризму, з урахуванням соціально-економічних та екологічних аспектів, необхідності збереження ресурсів довкілля;

2) принцип підзвітності, відкритості та прозорості управління та ресурсозабезпечення: активна інтеграція громадськості до функцій контролю;

3) принцип залученості стейкхолдерів: бізнес, громадськість, неурядові організації беруть участь в процесі розробки політики в сфері туризму для реалізації представницьких інтересів;

4) принцип результативності: зорієнтованість на ефективне використання ресурсів за допомогою інноваційних методів управління, моніторингу та оцінювання;

5) принцип правового забезпечення: врегулювання розвитку туристичної сфери у нормативно-правовому полі, імплементація міжнародних норм;

6) принцип взаємодії та партнерства: забезпечення умов для активного співробітництва між різними стейкхолдерами для синергії ресурсів і досвіду та досягнення спільних цілей;

7) принцип інноваційності: впровадження новітніх технологій, цифрових платформ, засобів комунікації;

8) принцип пріоритетності потреб споживача: забезпечення високої якості послуг та максимальної реалізації потреб туристів завдяки зворотному зв'язку та впровадженню стандартів якості;

9) принцип рівності та справедливості: рівнозначний доступ та інклюзивність [10; 14].

Зазначені принципи формують базис для ефективного відновлення індустрії туризму, її розвитку в напрямку сталості та стійкого прогресу, підвищення конкурентних переваг галузі.

Для розроблення ефективних моделей відновлення сталого туризму необхідно проводити попереднє оцінювання рівня деградації, із використанням певних показників, зокрема:

- індикатори рівня нанесеної шкоди (обсяг руйнації інфраструктурних об'єктів, об'єктів історико-культурної спадщини, обсяг шкоди, нанесеної довкіллю);
- індикатори соціально-економічних наслідків (динаміка туристичного потоку, кількість діючих підприємств та зайнятості у сфері, кількість релокованих галузевих підприємств тощо);
- індикатори рівня готовності до відновлення (рівень залученості стейкхолдерів та ефективності комунікацій у горизонтальному та вертикальному напрямках, визначення туризму стратегічним пріоритетом розвитку громади тощо).

Аналіз зазначених груп показників дає змогу ідентифікувати певні системні характеристики оцінки території для вибору оптимальної моделі відновлення та розвитку сталого туризму.

Загалом, доцільно виокремити три основні моделі відновлення.

Модель відбудови позиціонується пріоритетною у випадку знищення чи суттєвого пошкодження інфраструктури та об'єктів історико-культурної спадщини, а також у разі, якщо дестинація має обмеження для відвідувань через ризики.

Модель відбудови містить у своєму підґрунті:

- вдосконалення системи управління: залучення стейкхолдерів, проєктний менеджмент, взаємодія з місцевим населенням;
- регенерацію інфраструктури, що має векторність розвитку екологічного та «зеленого» туризму, організація «банку проєктів», залучення донорів та інвесторів, апгрейд функціоналу зруйнованої інфраструктури як перфомансу;
- цифрову оптимізацію маркетингу в туристичній сфері, залучення потенціалу віртуального інструментарію;
- залучення потенціалу міжнародної підтримки.

Моделі інклюзивного регіонального відновлення надається перевага у випадку середнього рівня деградації туристичної інфраструктури та знищення об'єктів історико-культурної спадщини, помірного рівня завданої довкіллю шкоди, частковому збереженні туристичних потоків та збереженні ділової активності.

Модель інклюзивного регіонального відновлення передбачає:

- інтеграцію ефективної системи спільної взаємодії на засадах публічно-приватного партнерства;

- формування стійкої інформаційної інфраструктури за принципом безбар'єрності;
- забезпечення інклюзивності;
- формування спільних маркетплейсів та креативного простору для розвитку туристичних дестинацій місцевого значення, просування молодіжного та екологічного туризму;
- вдосконалення підходів до формування комплексних туристичних продуктів;
- вдосконалення системи комунікацій для формування стійкої широкої аудиторії внутрішніх туристів.

Третя модель – модель сталого розвитку туристичної галузі – є доцільною у випадку, коли туристична інфраструктура зберегла свою цілісність за кризових умов, туристичні пропозиції – диверсифіковані, стан навколишнього природного середовища залишається задовільним.

Модель передбачає:

- інтеграцію концепції зеленого та екологічного туризму;
- практичну застосування системи моніторингу індикаторів сталого розвитку, зокрема, «нульової емісії»;
- активну взаємодію бізнесу, влади та суспільства;
- розвиток рекреаційних туристичних локацій;
- розвиток сільського та активного туризму;
- міжсекторальну взаємодію та залучення стейкхолдерів;
- забезпечення доступності туризму для населення;
- просування загальних та локальних «брендів» сталого туризму.

Запропоновані стратегічні моделі відновлення та розвитку сталого туризму в кризовий та посткризовий період дозволяють досягнути поетапної регенерації галузі. Водночас, управління має бути спрямоване на ефективну адаптацію діяльності суб'єкту туристичного ринку до умов нестабільності соціально-економічного середовища, співробітництво між рівнями влади, забезпечення ефективного місцевого самоврядування [3].

Особлива роль у сталому розвитку туристичної сфери відводиться інституційно-правовому забезпеченню та реформі децентралізації [2; 9]. Ключові завдання інституційно-правового забезпечення ефективного управління в галузі сталого туризму має передбачати наступне:

- 1) оптимізація конкурентних переваг індустрії туризму шляхом проведення удосконалень в полі нормативно-правової бази, в тому числі, шляхом інтеграції міжнародних стандартів; лібералізація галузевого ринку та встановлення недискримінаційного відкритого характеру конкуренції згідно стандартів європейської практики в цій сфері;
- 2) розвиток інвестиційних проєктів шляхом законодавчого укріплення механізмів державно-приватного партнерства;
- 3) приведення законодавства у галузі туризму у компліментарність європейським регламентам [1; 14].

Необхідною вбачається, зокрема, інтеграція успішної міжнародної практики з відновлення сталого туризму. Так, в контексті пріоритетності сталого розвитку політика Європейського Союзу демонструє активний поступ в напрямку розвитку «зеленого» та «стійкого» туризму.

Європейським порядком денним для туризму 2030 (European Agenda for Tourism 2030) [20] було визначено концепти сталого, інклюзивного, інноваційного та стійкого туризму в ЄС до 2030 року. Ключовими цілями в межах документу були визначені:

- мінімізація негативного впливу сфери туризму на довкілля;
- інтенсифікація соціальної інклюзії;
- стимулювання цілорічного ефективного функціонування туризму;
- практична підтримка місцевих громад та культур;
- зелена та цифрова трансформація;
- залучення зацікавлених сторін;
- спільне впровадження дій для ресурсоефективності, зниження викидів та соціальної стійкості.

Серед ефективних європейських практик розвитку сталого туризму – впровадження EU Ecolabel – екомітки, що детермінує добровільну сертифікацію закладів туристичної сфери. Ця екомітка є ознакою інтенсивного впровадження заходів з енергозбереження, раціонального використання ресурсів та мінімізації утворення відходів, пріоритетності органічної продукції.

Окрім того, у межах євроспільноти функціонує ефективна система кредитування, інвестування та грантів для підтримки цільових програм, проєктів зі сталого туристичного розвитку, стимулювання екологічного та зеленого туризму. Також, на постійній основі реалізовується системна підтримка сільського та агротуризму, місцевих громад і культур, фінансування збереження нематеріальної спадщини. Очевидно, що ініціативи Європейського Союзу щодо сталого туризму спрямовані на укріплення позицій туристичної галузі, надання їй ознак екологічності, соціальної відповідальності, зорієнтованості на гармонійну взаємодію суспільства та природного середовища [20].

Загалом, основне завдання стратегії відновлення сталого туризму вбачається у формуванні оптимальних передумов для максимального задоволення запитів суспільства щодо рекреації, оздоровлення та дозвілля, підтримці підприємницьких ініціатив у сфері туризму та комплексному соціально-економічному поступу за рахунок міжсекторального співробітництва. У розвитку управлінських механізмів в сфері туристичної діяльності в актуальних умовах вбачаються ключовими кілька чинників: політична ситуація та стратегічне планування, адаптація до міжнародних стандартів, доступність економічних та фінансових ресурсів, взаємодія органів влади з громадськістю та іншими зацікавленими сторонами задля поступу туристичної сфери, використання інноваційних технологій для підвищення ефективності управління. Взаємодія цих чинників сприяє створенню комплексного підходу до публічного управління у сфері туризму, що спрямоване на її стабільний та сталий розвиток.

6. Висновки

Ключовим вектором стратегічного управління у галузі туризму в умовах кризи має бути інтеграція моделей регенерації, що забезпечують функціональну та організаційну взаємодію стейкхолдерів для досягнення стійкості туризму, його екологізації, зменшення впливу на довкілля у пролонгованому контексті, розроблення та реалізацію програм відновлення і розвитку.

Серед пріоритетних напрямів формування адаптаційних стратегій відновлення сталого туризму – розгалуження інфраструктури, формування стійких конкурентних переваг, оцифрування рішень для максимальної соціалізації та підвищення ефективності маркетингу, розвиток інвестиційної проєктної діяльності, просування «зелених» брендів за кордоном, удосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення. Ключовими цілями моделей відновлення мають бути мінімізація негативного впливу сфери туризму на довкілля; інтенсифікація соціальної інклюзії; стимулювання цілорічного ефективного функціонування туризму; практична підтримка місцевих громад та культур; зелена та цифрова трансформація; залучення зацікавлених сторін; спільне впровадження дій для ресурсоефективності, зниження викидів та соціальної стійкості.

Підвищення ефективності туристичної сфери має забезпечуватись через впровадження стратегічного підходу до планування, що враховує прогнозування галузевого розвитку, інтеграцію потенціалу інноваційних технологій для укріплення конкурентних переваг на міжнародному туристичному ринку та впровадження загальноєвропейських норм.

References

1. Motsa, A., Shevchuk, S., & Sereda, N. (2022). Perspektyvy pisliavoiennoho vidnovlennia sfery turyzmu v Ukraini [Prospects of the post-war recovery of tourism in Ukraine]. *Economic and Society*, (41). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31> (in Ukrainian)
2. Sira, E., Holubets, I., & Bezruchenkov, Y. (2022). Pisliavoienne vidnovlennia turyzmu v Ukraini [Post-war recovery of tourism in Ukraine]. *Economics and Enterprise Management*, (68), 155–158. <https://doi.org/10.32782/infrastruct68-27> (in Ukrainian)
3. Pletsan, K., Havryliuk, A., Poberezhets, H., Yurova, T., Bilov, V., & Polotnianko, O. (2023). Digital Transformation of Preservation and Restoration of Ukraine's Cultural Heritage. *Studies in Media and Communication*, 11(7). <https://doi.org/10.11114/smc.v11i7.6514>
4. Streimikiene, D., Svagzdiene, B., Jasinskas, E., & Simanavicius, A. (2021). Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic literature review. *Sustainable development*, 29(1), 259–271. <https://doi.org/10.1002/sd.2133>

5. Rasoolimanesh, S. M., Ramakrishna, S., Hall, C. M., Esfandiar, K., & Seyfi, S. (2023). A systematic scoping review of sustainable tourism indicators in relation to the Sustainable Development Goals. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(7), 1497–1517. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1775621>
6. Higgins-Desbiolles, F. (2020). The “war over tourism”: Challenges to sustainable tourism in the tourism academy after COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(4), 551–569. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1803334>
7. Scott, D. (2021). Sustainable tourism and the grand challenge of climate change. *Sustainability*, 13(4). <https://doi.org/10.3390/su13041966>
8. Ivars-Baidal, J. A., Vera-Rebollo, J. F., Perles-Ribes, J., Femenia-Serra, F., & Celdrán-Bernabeu, M. A. (2023). Sustainable tourism indicators: what's new within the smart city/destination approach? *Journal of Sustainable Tourism*, 31(7), 1556–1582. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1876075>
9. Font, X., Torres-Delgado, A., Crabolu, G., Palomo Martinez, J., Kantanbacher, J., & Miller, G. (2023). The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(7), 1608–1630. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1910281>
10. Roxas, F. M. Y., Rivera, J. P. R., & Gutierrez, E. L. M. (2020). Mapping stakeholders' roles in governing sustainable tourism destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, (45), 387–398. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2020.09.005>
11. Sharpley, R. (2020). Tourism, sustainable development and the theoretical divide: 20 years on. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(11), 1932–1946. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1779732>
12. Hall, C. M. (2019). Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the managerial ecology of sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 1044–1060. <https://doi.org/10.1080/09669582.2018.1560456>
13. Lee, S. W., & Xue, K. (2020). A model of destination loyalty: Integrating destination image and sustainable tourism. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(4), 393–408. <https://doi.org/10.1080/10941665.2020.1713185>
14. León-Gómez, A., Ruiz-Palomo, D., Fernández-Gámez, M. A., & García-Revilla, M. R. (2021). Sustainable Tourism Development and Economic Growth: Bibliometric Review and Analysis. *Sustainability*, 13(4), 2270. <https://doi.org/10.3390/su13042270>
15. Hysa, B., Karasek, A., & Zdonek, I. (2021). Social Media Usage by Different Generations as a Tool for Sustainable Tourism Marketing in Society 5.0 Idea. *Sustainability*, 13(3), 1018. <https://doi.org/10.3390/su13031018>
16. Xu, F., Nash, N., & Whitmarsh, L. (2020). Big data or small data? A methodological review of sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(2), 144–163. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1631318>
17. Chenavaz, R. Y., Leocata, M., Ogonowska, M., & Torre, D. (2022). Sustainable tourism. *Journal of Economic Dynamics and Control*, (143), 104483. <https://doi.org/10.1016/j.jedc.2022.104483>
18. Khan, A., Bibi, S., Ardito, L., Lyu, J., Hayat, H., & Arif, A. M. (2020). Revisiting the Dynamics of Tourism, Economic Growth, and Environmental Pollutants in the Emerging Economies—Sustainable Tourism Policy Implications. *Sustainability*, 12(6), 2533. <https://doi.org/10.3390/su12062533>
19. Font, X., English, R., Gkritzali, A., & Tian, W. S. (2021). Value co-creation in sustainable tourism: A service-dominant logic approach. *Tourism Management*, (82), 104200. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104200>
20. European Commission. (2022). *European Tourism Agenda 2030: Commission welcomes the commitment of EU countries to make tourism greener, more digital and resilient*. https://single-market-economy.ec.europa.eu/news/european-tourism-agenda-2030-commission-welcomes-commitment-eu-countries-make-tourism-greener-more-2022-12-02_en